Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
MACIEJ SZPUNAR
esitatud 6. märtsil 2025 [1]

Kohtuasi C-211/24

LEGO A/S
versus
Pozitív Energiaforrás Kft.

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Fővárosi Törvényszék (Pealinna Budapesti kohus, Ungari))

Eelotsusetaotlus – Intellektuaalomand – Ühenduse disainilahendus – Määrus (EÜ) nr 6/2002 – Artikli 8 lõige 3 – Disainilahendus, mis võimaldab mitme vahetatava toote monteerimist või ühendamist moodulsüsteemiks – Artikkel 10 – Kaitse ulatus – Mõisted „asjatundjast kasutaja“ ja „üldmulje“

Sissejuhatus

1. Liidu tööstusomandiõiguses tehakse selget vahet, milline roll on erinevatel kaitstavate õiguste kategooriatel – patent kaitseb tehnilisi leiutisi, disainilahendus kaitseb aga toodete välimust; kaubamärgid omakorda kaitsevad toodete ja teenuste ning nende tootjate või osutajate vahelist sidet. See vahetegemine on äärmiselt oluline, kuna võimaldab vältida tehnilise arengu ja moonutamata majandusliku konkurentsi seisukohast vältimatult vajalike ainulaadsete lahenduste monopoliseerimist võrdlemisi lihtsalt omandatavate ja väga pika kehtivusajaga või lausa tähtajatute ainuõiguste abil. Kõnealuse vaheteo tõhususe tagamiseks on liidu disainilahenduse õiguses sätestatud, et kaitset ei anta nendele toote välistunnustele, mis on tingitud üksnes selle tehnilisest otstarbest ega nendele, mis on vältimatult vajalikud eri tootjate valmistatud toodete koostalitlusvõime seisukohast.

2. Sellest reeglist on siiski „moodulsüsteeme“ puudutav erand, mille kohaselt võib kaitse saada disainilahendus, mille eesmärk on võimaldada koosteosade ühendamist sellises süsteemis. Sageli kutsutakse seda erandit Lego-erandiks, kuna põhiliselt kohaldatakse seda LEGO kaubamärgi all turustatava ja kõigile 3–103aastastele lastele hästi tuntud klotside süsteemi suhtes.

3. Lego klotside süsteem arendati välja 1950ndatel aastatel. Esimene patenditaotlus sellele esitati Taanis 1958. aastal. Selle taotluse aluseks olnud tehniliseks lahenduseks oli süsteem, kus klotse sai kokku monteerida tänu iga klotsi ülemisel küljel olevatele kinnituskärnidele ja alumisel küljel

[1] Algkeel: prantsuse.

olevatele süvenditele, mis on kujustatud ja paigutatud selliselt, et see tagaks stabiilse ühenduse ja võimaldaks samas lapsel kätega klotse võrdlemisi lihtsasti lahti võtta. Hiljem laiendati Lego-süsteemi patendikaitset üle maailma ning täiendati seda uute tehniliste lahendustega [2].

4. Valdavalt lõppes nende patentide kehtivus siiski 1970ndatel ja 1980ndatel aastatel ning legoklotside tootjale hakkasid konkurentsi pakkuma tootjad, kelle klotsid olid inspireeritud tema enda klotsisüsteemist ja olid sellega ka kokkusobivad. Seejärel ebaõnnestus – eelkõige taotletava kaitse eseme otstarbekohasest laadist tingituna – enamus katseid kaitsta seda süsteemi teiste intellektuaalomandi õiguste ehk kaubamärkide, disainilahenduste või autoriõiguse abil [3].

5. Lego-erandi olemasolu võimaldab aga legoklotside süsteemi ja kaudselt selle aluseks olevat tehnilist lahendust jätkuvalt kaitsta disainilahenduse õigusega [4]. Käesolev kohtuasi annab Euroopa Kohtule võimaluse täpsustada selle kaitse ulatust lähtudes liidu õiguses erinevate intellektuaalomandi õiguste kategooriatega tagatava kaitse eesmärkidest.

Õiguslik raamistik

6. Nõukogu 12. detsembri 2001. aasta määruse (EÜ) nr 6/2002 ühenduse disainilahenduse kohta [5] artikli 3 punktis a, artikli 4 lõikes 1 ning artiklites 6, 8 ja 10 on sätestatud:

„Artikkel 3

Käesolevas määruses kasutatakse järgmisi mõisteid:

a) *disainilahendus* – toote või selle osa välimus, mis tuleneb eelkõige toote enese ja/või selle kaunistuste joonte, piirjoonte, värvide, kuju, struktuuri ja/või materjali omadustest;

[…]

Artikkel 4

1. Disainilahendust kaitstakse ühenduse disainilahendusena juhul, kui see on uudne ja eristatav.

[…]

Artikkel 6

1. Disainilahendus loetakse eristatavaks, kui vastava ala asjatundja üldmulje sellest erineb kõikide nende disainilahenduste jäetud üldmuljest, mis on avalikkusele kättesaadavaks tehtud:

[…]

[2] Lego-süsteemi intellektuaalomandi õigusega kaitsmise ajaloo kohta vt eelkõige Hunter, D., ja Thomas, J., „Lego and the System of Intellectual Property, 1955–2015“, *Intellectual Property Quarterly*, 2016, nr 1, lk 1–18.

[3] Liidu kaubamärgiõigusega seoses vt 14. septembri 2010. aasta kohtuotsus Lego Juris *vs*. Siseturu Ühtlustamise Amet (C-48/09 P, EU:C:2010:516).

[4] Vt eelkõige 24. märtsi 2021. aasta kohtuotsus Lego *vs*. EUIPO – Delta Sport Handelskontor (konstuktori klots) (T-515/19, EU:T:2021:155).

[5] EÜT 2002, L 3, lk 1; ELT eriväljaanne 13/27, lk 142.

b) ühenduse registreeritud disainilahenduse puhul enne kuupäeva, mil esitati selle disainilahenduse registreerimise taotlus, millele kaitset taotletakse, või kui nõutakse prioriteeti, enne prioriteedikuupäeva.

2. Eristatavuse hindamisel võetakse arvesse autori vabadusastet disainilahenduse väljatöötamise käigus.

[…]

Artikkel 8

1. Ühenduse disainilahendus ei anna kaitset nendele toote välistunnustele, mis on tingitud üksnes selle tehnilisest otstarbest.

2. Ühenduse disainilahendus ei anna kaitset nendele toote välistunnustele, mida on tarvis täpselt sama kujuga ja suurusega reprodutseerida selleks, et toodet, milles disainilahendus sisaldub või mille puhul seda on kasutatud, saaks mehaaniliselt ühendada teise tootega või paigutada selle sisse, ümber või külge nii, et kumbki toode võib täita oma otstarvet.

3. Erandina lõikest 2 annab ühenduse disainilahendus artiklites 5 ja 6 sätestatud tingimustel kaitse disainilahendusele, mille ülesanne on võimaldada mitme vahetatava toote monteerimist või ühendamist moodulsüsteemiks.

[…]

Artikkel 10

1. Ühenduse disainilahendusest tulenev kaitse hõlmab kõiki disainilahendusi, mis jätavad asjatundjale ühesuguse üldmulje.

2. Kaitse ulatuse hindamisel võetakse arvesse autori vabadusastet disainilahenduse väljatöötamise käigus.“

Põhikohtuasja asjaolud, menetlus ja eelotsuse küsimused

7. Taani õiguse alusel asutatud äriühingule LEGO A/S kuulub ühenduse disainilahendus nr 001950981 0001, mis on registreeritud prioriteedikuupäevaga 22. november 2011 ja mille esemeks on konstruktori liitmik („liigend“), mis koosneb randiga silindrist ja kahest ristikujulise ristlõikega teljest, mis paiknevad teineteise ja silindri suhtes risti ning on selle silindriga ühendatud silindrilise aluse peal[6], ja ühenduse disainilahendus nr 002137190 0002, mis on registreeritud prioriteedikuupäevaga 16. november 2012 ja mille esemeks on konstruktori modifitseeritud koosteosa ehk 2 x 1 klotsi teisend, mille ühel küljel on kaks seest tühja kinnituskärni (edaspidi „põhikohtuasjas käsitletavad ühenduse disainilahendused“)[7].

[6] LEGO kataloogis esineb see element nimega „Technic, Axle and pin connector hub with 2 perpendicular axles“.

[7] LEGO kataloogis esineb see element nimega „Brick, modified 1 x 2 with studs on 1 side“.

8. Ungari õiguse alusel asutatud äriühing Pozitív Energiaforrás Kft. püüdis importida kaubamärgi Qman all konstruktorit, mis koosneb plastikkoosteosadest, mille hulgas on ka üks või mitu põhikohtuasjas käsitletavatest ühenduse disainilahendustest tulenevaid õigusi väidetavalt rikkuvat koosteosa.

9. Saanud LEGO avalduse, otsustas Ungari maksu- ja tolliameti Veszprémi maksu- ja tolliteenistus (Nemzeti Adó- és Vámhivatal Veszprém Megyei Adó- és Vámigazgatósága) need kaubad kinni pidada ning alustas Pozitív Energiaforrási juhi suhtes menetlust LEGO intellektuaalomandi õiguste rikkumise kahtlusega.

10. LEGO esitas 22. juunil 2022 Fővárosi Törvényszékile (Pealinna Budapesti kohus, Ungari) määruse nr 6/2002 artiklite 10 ja 89 alusel taotluse võtta ajutised meetmed põhikohtuasjas käsitlevate konstruktorikomplektide konfiskeerimiseks. See kohus jättis taotluse rahuldamata, leides, et põhikohtuasjas käsitletavaid ühenduse disainilahendusi kaitstakse kooskõlas selle määruse artikli 8 lõikega 3 ning kuivõrd liitmike kuju on tingitud üksnes nende tehnilisest otstarbest, siis on loomingulised võimalused selle kuju välja mõtlemiseks väga piiratud. Toote kuju ja suurust arvesse võttes leidis see kohus, et asjatundjast kasutaja vaatab sellise disainilahenduse vähimaidki detaile eriliselt terava pilguga ja pöörab tähelepanu kõige väiksematelegi üksikasjadele. Seega võrdles ta hoolikalt kahe põhikohtuasjas käsitletava ühenduse disainilahenduse registreeritud kujutisi ja Pozitív Energiaforrási toodetest tehtud fotosid ning leidis, et viimasest jääb asjatundjast kasutajale teistsuguse üldmulje kui see, mis jääb põhikohtuasjas käsitletavatest ühenduse disainilahendustest.

11. Fővárosi Ítélőtábla (Pealinna Budapesti apellatsioonikohus, Ungari), kuhu pöördus apellatsioonkaebusega LEGO, muutis seda otsust ning otsustas põhikohtuasjas käsitletavad tooted konfiskeerida, kuna põhikohtuasjas käsitletavad ühenduse disainilahendused ja Pozitív Energiaforrási toodetest ei jää asjatundjast kasutajale erinevat üldmuljet. Kúria (Ungari kõrgeim kohus), kuhu pöördus kassatsioonkaebusega Pozitív Energiaforrás, jättis kõnealuse otsuse muutmata.

12. Seejärel esitas LEGO Fővárosi Törvényszékile (Pealinna Budapesti kohus) ehk eelotsusetaotluse esitanud kohtule disainilahendusest tulenevate õiguste rikkumist käsitleva hagi, milles ta palus sisuliselt tuvastada disainilahendusest tulenevate õiguste rikkumine, keelata Pozitív Energiaforrásil ühenduse disainilahendusest tulenevaid õigusi rikkuva tegevuse jätkamine ning kohaldada sellise tegevusega kaasnevaid õiguslikke järelmeid.

13. Neil asjaoludel otsustas Fővárosi Törvényszék (Pealinna Budapesti kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas sellises kohtuasjas nagu põhikohtuasi, milles disainilahenduse õiguste omanik (hageja) väidab, et kostja konstruktori üks või mitu klotsi, millel on samasugune ühendamisotstarve nagu hageja disainilahendusel, rikub tema õigusi, mis tulenevad [määruse nr 6/2002] artikli 8 lõikest 3, tuleb asuda seisukohale, et [liidu] õigusega on kooskõlas kohtupraktika, mille kohaselt määruse nr 6/2002 artikli 10 tähenduses disainilahenduse kaitse ulatuse tuvastamisel kohus:

– lähtub asjatundjast kasutajast, kellel on disainilahenduse ja toote otstarbe kohta tehnilised teadmised, mida võib oodata valdkonna asjatundjalt;

– käsitleb asjatundjast kasutajana sellist kasutajat, kes võrdleb hageja disainilahendust kostja tootega analüüsides tehnilisest aspektist vähimaidki üksikasju, ning

– lähtub eeldusest, et nimetatud asjatundjast kasutajal kujuneb disainilahendusest ja tootest üldmulje eelkõige tehnilist laadi kaalutluste põhjal?

2. Juhul, kui kirjeldatud asjaoludega kohtuasjas tuleb järeldada, et hageja disainilahendusega on kaitstud kostja konstruktori üks või mitu koosteosa, mille hulk on ehitusklotside komplekti koosteosade koguarvuga võrreldes väike, siis kas ühenduse õigusest tuleneb kohtule võimalus asuda lähtudes sellest, et toote kui terviku seisukohast on disainilahendusest tulenevate õiguste rikkumine osaline, väikese ulatusega ega ole raske ning enamjaolt ei ole vaidluse esemeks konstruktori piiranguteta kauplemise huvid, seiskohale et esinevad määruse nr 6/2002 artikli 89 lõike 1 tähenduses „mõjuvad põhjused“ kõnealuse konstruktori impordi keelamise nõude rahuldamata jätmiseks?“

14. Eelotsusetaotlus saabus Euroopa Kohtusse 18. märtsil 2024. Kirjalikud seisukohad esitasid põhikohtuasja pooled, Ungari valitsus ja Euroopa Komisjon. Euroopa Kohus otsustas lahendada kohtuasja ilma kohtuistungit korraldamata.

Analüüs

15. Vastavalt Euroopa Kohtu soovile analüüsin käesolevas ettepanekus üksnes esimest eelotsuse küsimust. Vastus teisele küsimusele on nimelt lihtsasti tuletatav väljakujunenud kohtupraktikast [8].

16. Esimese eelotsuse küsimusega küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt, kas määruse nr 6/2002 artiklit 10 tuleb tõlgendada nii, et selle määruse artikli 8 lõike 3 kohaldamisalasse kuuluva disainilahenduse kaitse ulatus määratakse kindlaks lähtudes üldmuljest, mis sellest disainilahendusest jääb asjatundjast kasutajale, kellel on põhjalikud tehnilised teadmised ja kes on tehniliste aspektide osas eriliselt tähelepanelik ning kas see üldmulje tekib põhiliselt tehniliste kaalutluste põhjal.

17. Sellele küsimusele eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetluses oleva asja lahendamiseks tarviliku vastuse andmiseks tuleb analüüsida esiteks määruse nr 6/2002 kasutatud mõistet „asjatundja“ ja teiseks seda, mida tähendab üldmulje, mis jääb selle määruse artikli 8 lõike 3 kohaldamisalasse kuuluvast disainilahendusest sellisele asjatundjale, nagu ka seda, milliseid asjaolusid tuleb arvesse võtta sellise disainilahenduse kaitse ulatuse hindamisel vastavalt kõnealuse määruse artiklile 10.

Asjatundjast kasutaja

18. Mõiste „asjatundja“ on üks määruse nr 6/2002 keskne mõiste, kuna üldmulje, mis disainilahendusest sellisele kasutajale jääb, määrab kindlaks nii selle, kas asjaomane disainilahendust saab kaitsta – sest see kinnitab või ei kinnita disainilahenduse eripärasust – kui ka disainilahendusest tulenevaid õigusi potentsiaalselt rikkuvate disainilahenduste vastase kaitse

[8] Vt eelkõige 22. juuni 2016. aasta kohtuotsus Nikolajeva (C-280/15, EU:C:2016:467, punkt 33 ja seal viidatud kohtupraktika).

ulatuse[9]. Asjatundjast kasutaja on fiktiivne isik, kes on disainilahenduse õiguses funktsionaalses mõttes samaväärne nagu keskmine tarbija kaubamärgiõiguses ja spetsialist (valdkonna asjatundja) patendiõiguses.

19. Asjatundjast kasutajat iseloomustavad tunnused on Euroopa Kohus esile toonud kohtuotsuses PepsiCo *vs*. Grupo Promer Mon Graphic[10]. Mõistet „asjatundjast kasutaja“, mida määruses nr 6/2002 määratletud ei ole, tuleb mõista selliselt, et „see jääb kaubamärgiõiguses kasutatava mõiste „keskmine tarbija“ – kellelt ei eeldata mingeid eriteadmisi ning kes üldiselt ei võrdle vastandatud kaubamärke otseselt – ning mõiste „spetsialist“ ehk põhjalike tehniliste teadmistega valdkonna asjatundja vahele“. Selle mõistega ei tähistata seega „mitte keskmiselt tähelepanelikku kasutajat, vaid kasutajat, kes on kas tulenevalt isiklikust kogemusest või vastava valdkonna ulatuslikest teadmistest eriti valvas“[11].

20. Euroopa Kohus täpsustas, et „mõiste „asjatundja“ viitab sellele, et olemata disainer või tehnikaekspert, tunneb kasutaja asjaomase sektori erinevaid disainilahendusi, tal on teataval määral teadmisi nende disainilahenduste tavaliste koosteosade kohta ning tulenevalt huvist asjaomaste toodete vastu on ta neid tooteid kasutades üsnagi tähelepanelik“[12].

21. Kuigi sellise määratluse andis Euroopa Kohus väljendile „asjatundjast kasutaja“ menetluses, mis puudutas ühenduse disainilahenduse kehtetuks tunnistamist ning seega lähtudes määruse nr 6/2002 artiklist 6, ei viita miski sellele, et selle määruse artikli 10 kontekstis tuleks seda mõistet tõlgendada teistmoodi. Vastupidi, vastastikkuse põhimõtte kohaselt on disainilahenduse kaitse ulatus lahutamatult seotud selle eristatavusega[13]. Mõlemat neist tuleb hinnata lähtudes üldmuljest, mis jääb samale fiktiivsele isikule ehk asjatundjast kasutajale, kes on samasuguste omadustega olenemata sellest, kas kõne all on disainilahenduse kehtivus või disainilahendusest tulenevate õiguste rikkumine. Seega on kohtuotsuses PepsiCo esitatud Euroopa Kohtu põhjendused täielikult ülekantavad käesolevale kohtuasjale.

22. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab aga, et määruse nr 6/2002 artikli 8 lõike 3 kohaldamisalasse kuuluvate disainilahenduste puhul on esmatähtsaks asjaoluks toote välistunnuste tehniline otstarve ehk võimalus ühendada neid teiste toodetega samas moodulsüsteemis. Seetõttu tuleks selle kohtu hinnangul asuda seisukohale, et fiktiivsel asjatundjast kasutajal on tehnilised teadmised ja ta on eriliselt hoolikas ning seetõttu mõjutavad tehnilised aspektid üldmuljet, mis asjaomasest disainilahendusest talle jääb.

23. See lähenemisviis ei näi mulle õige.

24. Kuigi määruse nr 6/2002 artikli 8 lõike 3 kohaldamisalasse kuuluvatel disainilahendustel on tingimata mingisugune tehniline otstarve, on need jätkuvalt disainilahendused ning neid kaitstakse sellistena. Selle määruse artikli 3 punktis a sisalduva määratluse kohaselt on disainilahendus „toote või selle osa välimus“. See, mida kaitstakse ja millest tekib asjatundjast kasutajale jääv üldmulje, ei ole seega mitte toote tehniline otstarve, vaid üksnes toote välimus ehk

[9] Mõiste „asjatundjast kasutaja“ kohta liidu disainilahenduste õiguses vt eelkõige Stone, D., *European Union Design Law: A Practitioners' Guide*, Oxford University Press, 2016, lk 209–229.

[10] 20. oktoobri 2011. aasta kohtuotsus (C-281/10 P, edaspidi „kohtuotsus PepsiCo“, EU:C:2011:679).

[11] Kohtuotsus PepsiCo (punkt 53).

[12] Kohtuotsus PepsiCo (punkt 59).

[13] Selle põhimõtte võtab kokku lause: „See, mis välistab (disainilahendusele) kaitse andmise, kui on viimasest varasem, rikub disainilahendusest tulenevaid õigusi, kui on sellest hilisem“. Vastastikkuse põhimõtte kohta vt eelkõige Hartwig, H., „Reciprocity in European design law“, kogumikus Hartwig, H., (toim), *Research handbook on design law*, Edward Elgar Publishing, 2021, lk 119.

selle visuaalne aspekt [14]. Asjaolu, et kõnealuse määruse artikli 8 lõike 3 kohaldamisalasse kuuluvaid disainilahendusi kasutavate toodete välimuse või vähemalt mõnede nende iseloomulike elementide välimuse määravad ära vastastikuse ühendatavuse nõuded, ei muuda selle järelduse osas niisiis midagi.

25. See asjatundjast kasutaja, keda peab silmas ja kellest lähtub eelotsusetaotluse esitanud kohus, sarnaneb seevastu valdkonna asjatundjale, kes hindab patendiõiguses seda, kas leiutis on patenditav. Selline hinnang ei puuduta aga toote välimust, vaid abstraktset ideed ehk teatava tehnilise probleemi lahendust. Seega ei ole see disainilahenduse õigusele ülekantav.

26. Asjatundjast kasutajat iseloomustavad tunnused, mille Euroopa Kohus tõi esile kohtuotsuses PepsiCo, kehtivad seega jätkuvalt ja täielikult ka määruse nr 6/2002 artikli 8 lõike 3 kohaldamisalasse kuuluvate disainilahenduste puhul. See tõdemus näib kokku langevat ka käesolevas kohtuasjas seisukohti esitanud poolte seisukohaga.

Üldmulje

27. Kolmanda eelotsuse küsimusega küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas määruse nr 6/2002 artikli 10 tähenduses võib üldmulje, mis jääb asjatundjast kasutajale selle määruse artikli 8 lõike 3 kohaldamisalasse kuuluvast disainilahendusest, tuleneda peamiselt tehnilist laadi kaalutlustest. Sellele küsimusele antavat vastust tuleb minu arvates täpsustada, kuivõrd selliseid kaalutlusi võetakse arvesse siiski teistmoodi kui see, mida peab õigeks eelotsusetaotluse esitanud kohus.

28. Määruse nr 6/2002 artikli 10 lõike 1 kohaselt määrab ühenduse disainilahendusest asjatundjast kasutajale jääv üldmulje kindlaks selle disainilahenduse kaitse ulatuse selles mõttes, et mis tahes muu disainilahedus, millest ei jää asjatundjale teistsugust üldmuljet, rikub asjaomasele disainilahendusele õigusega tagatud kaitset.

29. Asjatundjast kasutajat iseloomustavad käesoleva ettepaneku punktides 19 ja 20 mainitud omadused. Sellest järeldub, et üldmulje, mis peab nii palju kui võimalik kujunema vastanduvate toodete otsesel võrdlemisel [15], tekib tänu selle kasutaja erilisele tähelepanelikkusele, tema ulatuslikele teadmistele asjasse puutuvast valdkonnast ja juba olemasolevatest disainilahendustest ning tema huvile asjaomaste toodete vastu [16]. Ilma et ta peaks olema tehnikaekspert, on asjatundjast kasutaja niisiis võimeline eristama neid disainilahenduse elemente, mis asjaomase valdkonna toodete puhul harilikult esinevad, nendest, mis on „uudsed“. Erinevused uudsetes elementides mõjutavad aga sellisele kasutajale jäävat üldmuljet rohkem kui sarnasused tavapärastes elementides [17].

[14] Vt selle kohta 18. märtsi 2010. aasta kohtuotsus Grupo Promer Mon Graphic *vs.* Siseturu Ühtlustamise Amet – PepsiCo (ümmarguse reklaameseme kujutis) (T-9/07, EU:T:2010:96, punkt 50), ning kohtujurist Mengozzi ettepanek kohtuasjas PepsiCo *vs.* Grupo Promer Mon Graphic (C-281/10 P, EU:C:2011:302, punkt 73).

[15] Kohtuotsus PepsiCo (punkt 55).

[16] Kohtuotsus PepsiCo (punktid 53 ja 59).

[17] Vt selle kohta 18. märtsi 2010. aasta kohtuotsus Grupo Promer Mon Graphic *vs.* Siseturu Ühtlustamise Amet – PepsiCo (ümmarguse reklaameseme kujutis) (T-9/07, EU:T:2010:96, punktid 72–82).

30. Eelotsusetaotluse esitanud kohus ei ole välja toonud, keda tema peab asjaomase disainiahendusega toote tüüpiliseks kasutajaks [18]. Isegi kui eelotsusetaotluse esitanud kohus peaks olema seisukohal, et Lego klotside kasutajaks on tavaliselt laps [19], jääb täielikult kehtima määratlus „asjatundja“, mis tähendab, et sellisel kasutajal on jätkuvalt kõik käesoleva ettepaneku punktides 19 ja 20 osutatud omadused. Veelgi enam, seoses (peamiselt) lastele mõeldud tooteartiklite disainilahendustega näib mulle üldteada, et laste puhul on teadmiste ja tähelepanelikkuse tase vähemalt samaväärne kui täiskasvanute puhul. Sellega, et asjaomased disainilahendused on loodud lastele mõeldud toodete jaoks, ei ole seega kuidagi põhjendatav pidada selliste toodete asjatundjast kasutajat asjaomasest valdkonnast vähem teadvaks või tähelepanelikuks.

31. Lisaks on määruse nr 6/2002 põhjenduses 14 märgitud, et see, kas kahest disainilahendusest jääb erinev üldmulje, tuleb kindlaks teha eelkõige „võttes […] arvesse toote laadi, millele disainilahendust kohaldatakse“. Seoses disainilahendustega, mida kasutatakse moodulsüsteemi osaks olevatel toodetes, on seega põhjendatud asuda seisukohale, et lisaks asjaomase toote välimusele eraldivõetuna võtab asjatundjast kasutaja arvesse ka seda, milline näeb see toode välja pärast ühendamist selle süsteemi teiste koosteosadega.

32. Kindlaks tegemine, milline üldmulje disainilahendusest asjatundjast kasutajale jääb, ei ole siiski eesmärk omaette. See on vaid vaheetapp hindamisel, millise ulatusega on ühenduse disainilahenduse kaitse võrreldes sellest disainilahendusest tulenevaid õigusi potentsiaalselt rikkuva disainilahendusega [20]. Seda hindab vaidlust lahendav kohus, kes peab „asjatundjast kasutaja pilgu läbi vaadates“ kindlaks tegema, kas vastandatud disainilahendustest jääb sellisele kasutajale erinev üldmulje. Seda hinnates peab kohus arvesse võtma asjaolusid, millest asjatundjast kasutaja ei pruugi täielikult teadlik olla, ent mille arvesse võtmine on nõutav vastavalt määrusele nr 6/2002.

33. Määruse nr 6/2002 artikli 8 lõiked 1 ja 2 jätavad seega kaitse alt välja toote need välistunnused, mis on tingitud üksnes selle tehnilisest otstarbest ning toote need välistunnused, mida on vaja teise tootega ühendatavuse tagamiseks. Määruse artikli 8 lõikes 3 on aga sätestatud erand seoses moodulsüsteemi-siseselt vahetatavate toodetega. Grammatiliselt on muidugi tegemist erandiga üksnes artikli 8 lõikest 2, kuna lõiget 1 ei ole seal nimetatud. Üldkohus on siiski leidnud, et kõnealuse määruse artikli 8 lõike 3 soovitava toime säilitamiseks tuleb seda sätet tõlgendada nii, et sellega tehakse erand ka selle artikli lõikest 1, kui asjaomane disainilahendus kuulub nii lõike 2 kui ka lõike 1 kohaldamisalasse [21]. Moodulsüsteemi osaks oleva toote need välistunnused, mis on vajalikud teise tootega ühendatavuse tagamiseks, on kaitse all ka siis, kui need on tingitud üksnes toote tehnilisest otstarbest. Need aitavad niisiis kujundada disainilahendusest asjatundjast kasutajale jäävat üldmuljet.

34. Määruse nr 6/2002 artikli 10 lõike 2 kohaselt tuleb kaitse ulatuse hindamisel seevastu arvesse võtta autori vabadusastet disainilahenduse väljatöötamise käigus.

[18] Praktikat, mis seisneb asjatundjast kasutaja isikustamises talle mõne tegeliku isiku omaduste andmise kaudu, on pealegi õiguskirjanduses sageli kritiseeritud. Asjatundjast kasutaja on nimelt õiguslik fiktsioon ning toimib abstrtaktsemal tasandil. Vt eelkõige Stone, D., *European Union Design Law: A Practitioners' Guide*, *op. cit.*, lk 219.

[19] Analoogia alusel sellega, mida möönis Euroopa Kohus kohtuotsuses PepsiCo (punkt 54).

[20] Kaitse ulatus ei ole abstraktne. Määruse nr 6/2002 artikli 10 kohaselt hinnatakse seda alati võrdluses mingisuguse teise disainilahendusega.

[21] Vt selle kohta 24. märtsi 2021. aasta kohtuotsus Lego *vs.* EUIPO – Delta Sport Handelskontor (koostemängukomplekti klots) (T-515/19, EU:T:2021:155, punkt 80).

35. Üldine seisukoht on aga, et tehnilised piirangud on nende asjaolude hulgas, mis võivad autori vabadust piirata [22]. Toote selliste välistunnuste puhul, mida määruse nr 6/2002 artikli 8 lõikes 2 sisalduva määratluse kohaselt „on tarvis täpselt sama kujuga ja suurusega reprodutseerida“ on minu arvates lubatav asuda seisukohale, et autori vabadusaste on väga väike või lausa olematu. Veelgi enam on see nii, kui need omadused on tingitud üksnes asjaomase toote tehnilisest otstarbest ehk käesoleval juhul ühendatavusest teiste toodetega.

36. Autori väike vabadusaste ei välista täielikult seda, et toote välistunnus mõjutab üldmuljet, mis asjaomasest disainilahendusest asjatundjast kasutajale jääb [23]. See hakkab siiski avaldama mõju vastandatud disainilahenduste üldmuljete võrdlemisel vastavalt sellele, mida Üldkohus nimetab pöördvõrdelisuse reegliks [24]. Selle reegli kohaselt, mida piiratum on asjaomase disainilahenduse väljatöötamise käigus autori vabadus, seda väiksematest erinevustest võib piisata, et asjatundjale jääb erinev üldmulje. Nii on see seepärast, et kui on sarnased asjaomaste disainilahenduste ühised omadused, mille väljatöötamisel on autoril eelkõige tehniliste piirangute tõttu vähe vabadust, siis mõjutavad need sarnasused asjatundjast kasutajale disainilahendustest tekkivat üldmuljet üksnes väheolulisel määral [25].

37. Disainilahenduste puhul, mida kasutatakse moodulsüsteemi osaks olevates toodetes, nagu konstruktori klotsid, võivad teiste toodetega ühenduvusega seotud omadused või toodete tehnilisest otstarbest tingitud omadused moodustada suure osa nende toodete välistunnustest [26]. Need omadused on jätkuvalt kaitse all vastavalt määruse nr 6/2002 artikli 8 lõikes 3 sätestatud erandile. Kuna aga autori vabadus nende väljatöötamisel on väga piiratud, siis on nende mõju vastandatud disainilahendustest asjatundjast kasutajale jäävate üldmuljete võrdlemisel oluliselt väiksem. Järelikult võimaldavad asjaomaste disainilahenduste väikesedki erinevused vältida, et tuvastatakse disainilahendusest tulenevate õiguste rikkumine.

38. Seega tekib küsimus, kas määruse nr 6/2002 artikli 8 lõike 3 täieliku tõhususe säilitamiseks tuleks seda sätet tõlgendada ka erandina selle määruse artikli 10 lõikest 2. Arvan siiski, et sellele küsimusele tuleb vastata eitavalt.

39. Esiteks on tõsi, et Üldkohus on asunud seisukohale, et määruse nr 6/2002 artikli 8 lõiget 3, mille sõnastuse kohaselt nähakse seal ette erand üksnes selle artikli lõikest 2, tuleb mõista nii, et sellega on tehtud erand ka selle artikli lõikest 1 [27]. Siin on olukord siiski teistsugune kui selle määruse artikli 10 lõike 2 puhul.

[22] 18. märtsi 2010. aasta kohtuotsus Grupo Promer Mon Graphic *vs*. Siseturu Ühtlustamise Amet – PepsiCo (ümmarguse reklaameseme kujutis) (T-9/07, EU:T:2010:96, punkt 67) ja 6. septembri 2023. aasta kohtuotsus Cayago Tec *vs*. EUIPO – iAqua (Shenzhen) (jeti, mootorpaat) (T-377/22, EU:T:2023:504, punkt 46 ja seal viidatud kohtupraktika). Vt ka kohtujurist Mengozzi ettepanek kohtuasjas PepsiCo *vs*. Grupo Promer Mon Graphic (C-281/10 P, EU:C:2011:302, punkt 31).

[23] Vastupidi määruse nr 6/2002 artikli 8 lõigete 1 ja 2 kohaldamisalasse kuuluvatele omadustele, mis ei aita kujundada üldse seda muljet, välja arvatud siis, kui need on hõlmatud selle artikli lõikega 3.

[24] 6. septembri 2023. aasta kohtuotsus Cayago Tec *vs*. EUIPO – iAqua (Shenzhen) (jeti, mootorpaat) (T-377/22, EU:T:2023:504, punkt 48 ja seal viidatud kohtupraktika).

[25] 18. märtsi 2010. aasta kohtuotsus Grupo Promer Mon Graphic *vs*. Siseturu Ühtlustamise Amet – PepsiCo (ümmarguse reklaameseme kujutis) (T-9/07, EU:T:2010:96, punktid 67 ja 72).

[26] Näiteks kohtuasjas, milles tehti 24. märtsi 2021. aasta kohtuotsus Lego *vs*. EUIPO – Delta Sport Handelskontor (koostemängukomplekti klots) (T-515/19, ei avaldata, EU:T:2021:155) tuvastas EUIPO apellatsioonikoda kõnealuse toote (üks muu Lego klots, kui põhikohtuasjas käsitletavad) kuus välisomadust, mis kõik olid tingitud üksnes selle tehnilisest otstarbest. Hiljem tuvastas Üldkohus üheainsa täiendava omaduse, mille kohta ta leidis, et see ei olnud tingitud selle toote tehnilisest otstarbest (vt selle kohtuotsuse punktid 102–114).

[27] 24. märtsi 2021. aasta kohtuotsus Lego *vs*. EUIPO – Delta Sport Handelskontor koostemängukomplekti klots) (T-515/19, EU:T:2021:155, punkt 80).

40. Määruse nr 6/2002 artikli 8 lõiked 1 ja 2 puudutavad nimelt mõlemad sama küsimuste ringi ehk võimalust kaitsta kahte toote välistunnuste kategooriat – omadusi, mis on tingitud üksnes tehnilisest otstarbest ja omadusi, mis on seotud teiste toodetega ühendatavusega. Põhjendatud on seega laiendada teisena nimetatud kategooriat puudutavat erandit ka neile omadustele, mis kuuluvad ühtaegu nii esimesse kui teise kategooriasse. Vastupidisel juhul kohaldataks seda erandit asümmeetriliselt selles mõttes, et seda kohaldataks üksnes selliste määruse nr 6/2002 artikli 8 lõikes 2 nimetatud omaduste suhtes, mis samal ajal ei kuulu selle artikli lõike 1 kohaldamisalasse, samas kui nimetatud artikli lõiget 3 saab kohaldada kõigi selle artikli lõike 2 kohaldamisalasse kuuluvate omaduste suhtes[28]. Kuna aga teise tootega ühendatavusega seotud omadused kipuvad sageli olema tingitud üksnes toote tehnilisest otstarbest[29], vähendaks see oluliselt määruse nr 6/2002 artikli 8 lõike 3 soovitavat toimet.

41. Määruse nr 6/2002 artikli 10 lõike 2 puhul see samamoodi ei ole. See säte puudutab teistsugust küsimust ehk asjaomase disainilahenduse autori vabadusastme arvesse võtmist kaitse ulatuse hindamisel. See ei kohaldu mitte ainult määruse artikli 8 lõike 3 kohaldamisalasse kuuluvatele disainilahendustele, vaid ühtmoodi kõigile disainilahendustele ning autori vabadust võivad piirata ka muud tegurid peale tehniliste piirangute. Selle sätte mis tahes asümmeetrilise kohaldamise ohtu seega ei ole. Kuna kõnealuses määruses sellekohane viide puudub, siis ei saa selle määruse artikli 8 lõike 3 kohaldamisalasse kuuluvate disainilahenduste suhtes seega jätta selle määruse artikli 10 lõiget 2 kohaldamata.

42. Teiseks toetab seda seisukohta ka määruse nr 6/2002 artikli 8 lõike 3 sõnastus. Selle sätte kohaselt peab selle kohaldamisalasse kuuluv disainilahendus kaitse saamiseks vastama eelkõige selle määruse artiklis 6 sätestatud tingimusele ehk olema eristatav. Eristatavust hinnatakse võrreldes mis tahes disainilahendusega, mis on kättesaadavaks tehtud enne registreeritud disainilahenduse registreerimise taotluse esitamist (või vastaval juhul enne taotletud prioriteedikuupäeva). Nimetatud määruse artikli 6 lõikes 2 on aga sätestatud määruse artikli 10 lõikega 2 analoogne reegel, et eristatavuse hindamisel võetakse arvesse autori vabadusastet disainilahenduse väljatöötamise käigus.

43. Vastastikkuse põhimõtte kohaselt[30] sõltub kaitse ulatus, mis määratakse kindlaks vastavalt määruse nr 6/2002 artiklile 10, asjaomase disainilahenduse eristatavusest, mida hinnatakse vastavalt selle määruse artiklile 6. Seega ei saa olemas olla disainilahendusi, mille kaitse ulatus nendest tulenevaid õigusi rikkuda võivate disainilahendustega võrreldes määratakse kindlaks reeglite alusel, mis on leebemad kui need, mille kohaselt hinnatakse nende eristatavust varasematest disainilahendustest. See oleks aga nii, kui autori vabadusastet võetaks arvesse eristatavuse hindamisel – mille tagajärjel langeks lävend, millele vastav erinevus on nõutav selleks, et lugeda disainilahendus eristatavaks – ent ei võetaks seda arvesse kaitse ulatuse hindamisel, mille tagajärjel tõuseks lävend, millele vastav erinevus on nõutav disainilahendusest tulenevate õiguste rikkumise tuvastamiseks.

44. See viiks absurdse tulemuseni. Nimelt võiks varasemast disainilahendusest jääda asjatundjast kasutajale erinev üldmulje võrreldes üldmuljega, mis jääb mõnest teisest registreeritud disainilahendusest või disainilahendusest, mille registreerimist taotletakse ning see takistaks sellise disainilahenduse registreerimise või selle kehtivuse vaidlustamist[31], ent seevastu saaks selle

[28] Vt selle kohta 24. märtsi 2021. aasta kohtuotsus Lego *vs*. EUIPO – Delta Sport Handelskontor koostemängukomplekti klots) (T-515/19, EU:T:2021:155, punktid 77–79).

[29] Vt käesoleva ettepaneku punkt 37.

[30] Vt käesoleva ettepaneku punkt 21.

[31] Disainilahenduse kehtivust hinnatakse eelkõige lähtudes eristatavuse nõudest, vt määruse nr 6/2002 artikli 25 lõike 1 punkt b.

varasema disainilahenduse lugeda sellest samast disainilahendusest tulenevaid õigusi rikkuvaks. Seeläbi saaks registreeritud disainilahenduse õiguste omanik kõrvaldada turult varasemad disainilahendused ilma, et viimaste omanikud saaksid vaidlustada selle registreeritud disainilahenduse kehtivust.

45. Seega nõuab vastastikkuse põhimõte autori vabadusastme arvesse võtmist kõigi, sealhulgas määruse nr 6/2002 artikli 8 lõike 3 kohaldamisalasse kuuluvate disainilahenduste puhul nii eristatavuse kui ka kaitse ulatuse hindamisel.

46. Viimaks kolmandaks, kuigi määruse nr 6/2002 artikli 8 lõige 3 võimaldab kaitsta ühe moodulsüsteemi sees vahetatavates toodetes kasutatavaid disainilahendusi hoolimata nende toodete funktsionaalsetest välistunnustest, on selle määruse üldine eesmärk siiski see, mis on sõnastatud määruse põhjenduses 10 ehk mitte takistada tehnilisi uuendusi ega eri tootjate valmistatud toodete koostalitlusvõimet disainilahenduse kaitse andmisega neile omadustele, mis on tingitud üksnes tehnilisest otstarbest või mis võimaldavad mehhaanilisi ühendusi.

47. See eesmärk satuks aga ohtu, kui moodulsüsteemi osaks olevate toodete ühendatavust puudutavad välistunnused, mis on selles välimuses sageli ülekaalukad, saaksid asjaomaste disainilahenduste kaitse ulatuse hindamisel määravaks küsimuses, milline üldmulje jääb asjatundjast kasutajale. Sellel hindamisel autori vabadusastme arvesse võtmine võimaldab minu arvates saavutada selle eesmärgi ilma määruse nr 6/2002 artikli 8 lõikes 3 sätestatud erandi soovitavat toimet kahjustamata.

Vastus esimesele eelotsuse küsimusele

48. Eelotsusetaotluses sisalduvat teavet arvesse võttes ajendas just mure käesoleva ettepaneku punktis 46 mainitud eesmärgi kaitse pärast eelotsusetaotluse esitanud kohut küsima, kas määruse nr 6/2002 artikli 8 lõike 3 kohaldamisalasse kuuluvate disainilahenduste kaitse ulatuse kindlaks määramisel oleks nende disainilahenduste eripära arvesse võttes sobiv kohaldada mingisuguseid erilisi kriteeriume.

49. Leian siiski, et nagu tuleneb ka eeltoodud kaalutlustest, siis just vastupidi see, kui kohaldada rangelt ja täielikult määruse nr 6/2002 sätteid nii, nagu liidu kohtud neid tõlgendanud on, võimaldab saavutada selle eesmärgi, tagades samas selle määruse artikli 8 lõike 3 soovitatava toime.

50. Teen seega ettepaneku vastata esimesele eelotsuse küsimusele, et määruse nr 6/2002 artiklit 10 tuleb tõlgendada nii, et selle määruse artikli 8 lõike 3 kohaldamisalasse kuuluva disainilahenduse kaitse ulatuse kindlaksmääramisel lähtutakse üldmuljest, mis sellest disainilahendusest jääb asjatundjast kasutajale, kes, olemata disainer või tehnikaekspert, tunneb erinevaid asjaomase valdkonna disainilahendusi, kellel on teataval määral teadmisi selle kohta, millistest elementidest need disainilahendused tavaliselt koosnevad ning kes tulenevalt huvist asjaomaste toodete vastu on üsna tähelepanelik, kui ta kasutab neid tooteid kui selle moodulsüsteemi koosteosi, mille osaks need on. Kaitse ulatuse hindamisel tuleb arvesse võtta asjaomase disainilahenduse autori vabadusastet muu hulgas teiste toodetega ühendatavuse seisukohast vajalike välistunnuste välja töötamisel.

Ettepanek

51. Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvesse võttes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Fővárosi Törvényszéki (Pealinna Budapesti kohus, Ungari) esimesele eelotsuse küsimusele järgmiselt:

Nõukogu 12. detsembri 2001. aasta määruse (EÜ) nr 6/2002, ühenduse disainilahenduse kohta, artiklit 10

tuleb tõlgendada nii, et:

selle määruse artikli 8 lõike 3 kohaldamisalasse kuuluva disainilahenduse kaitse ulatuse kindlaksmääramisel lähtutakse üldmuljest, mis sellest disainilahendusest jääb asjatundjast kasutajale, kes, olemata disainer või tehnikaekspert, tunneb erinevaid asjaomase valdkonna disainilahendusi, kellel on teataval määral teadmisi selle kohta, millistest elementidest need disainilahendused tavaliselt koosnevad ning kes tulenevalt huvist asjaomaste toodete vastu on üsna tähelepanelik, kui ta kasutab neid tooteid kui selle moodulsüsteemi koosteosi, mille osaks need on. Kaitse ulatuse hindamisel tuleb arvesse võtta asjaomase disainilahenduse autori vabadusastet muu hulgas teiste toodetega ühendatavuse seisukohast vajalike välistunnuste välja töötamisel.